

Pestprotocol obs. de Adelaar

Iedere school van stichting Allure hanteert een pestprotocol. Dit schoolspecifieke pestprotocol is afgeleid van het bovenschools algemeen pestprotocol. Sinds 2015-2016 is het anti-pestprogramma Kiva geïmplementeerd. De aanpak van obs, de Adelaar is hierop gebaseerd.

DOEL VAN HET PESTPROTOCOL

Het uitgangspunt van obs de Adelaar is: “ Alle kinderen voelen zich veilig op De Adelaar, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen” Wij vinden dat alle kinderen met plezier naar school moeten kunnen gaan en zich prettig voelen in de schoolomgeving. Het gevoel van veiligheid is een voorwaarde om goed te kunnen leren.

WAT IS EEN PESTPROTOCOL?

Een pestprotocol is een beleidsdocument waarin de afspraken staan die de school maakt over het tegengaan van pesten. In dit protocol zijn de afspraken opgenomen van de maatregelen die de school neemt wanneer er sprake is van pesten. De basis voor deze afspraken zijn twee regels:

1. Wij pesten niet.
2. Wij accepteren niet dat er gepest wordt.

Pesten komt helaas op iedere school voor, ook bij ons. Het is een probleem dat wij onder ogen zien en op onze school serieus aan willen pakken. Pesten is iets anders dan een plagerijtje. Bij plagen is er sprake van een incident(je), zijn er gelijke machtsverhoudingen, kan de geplaagde zich verdedigen en loopt geen blijvende psychische of fysieke schade op.

Elk kind wordt weleens geplaagd, maar wie gepest wordt, is altijd het slachtoffer, altijd de verliezer.

WAT IS PESTEN?

Een definitie van pesten luidt: het systematisch psychisch en/of fysiek mishandelen van één of meer personen, die niet in staat is of zijn zichzelf te verdedigen Om het begrip pesten verder te concretiseren, maken we een vergelijking met het begrip plagen (zie onderstaand schema).

PLAGEN	PESTEN
Is onschuldig en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor	Gebeurt berekenend (leerlingen weten vooraf goed, wie, hoe en wanneer ze gaan pesten). Ze willen bewust iemand kwetsen of kleineren
Is van korte duur of gebeurt slechts tijdelijk	Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).
Speelt zicht af tussen "gelijken" ("twee honden vechten om hetzelfde been").	Ongelijke strijd. De onmachtsgedvoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pester.
Is meestal te verdragen of zelfs leuk, maar kan ook wel kwetsend of agressief zijn.	De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
Meestal één tegen één.	Meestal een groep (pester en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer
Degenen die elkaar plagen, wisselen keer op keer.	Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden).

Samenvattend: kunnen we stellen dat plagen tamelijk onschuldig is, terwijl pesten schade berokkent. Na alle betrokken partijen gehoord te hebben bepaalt de leerkracht of het gaat om plagen of pesten.

AANDACHT VOOR PESTEN

Wij willen kinderen een veilig schoolklimaat bieden, waarin zij zich harmonieus kunnen ontwikkelen. De leerkrachten bevorderen een goede, prettige werksfeer in de klas door duidelijke afspraken te maken met kinderen. Een deel van die afspraken is schoolgebonden. Een deel van de regels is klas gebonden en hieraan wordt op het sociaal emotionele vlak aandacht besteed. Eén van die afspraken is dat kinderen en volwassenen aardig tegen elkaar zijn. Meestal lukt dat goed, maar in een enkel geval wordt een kind systematisch door anderen genegeerd of gepest. Dan komt een kind zodanig in de knel, dat pedagogische maatregelen van de leerkracht of van de school niet meer volstaan. In dat geval moeten we onder ogen zien dat er een ernstig probleem is. Niet alleen voor de leerkracht en het gepeste kind, dat door het pesten beschadigd wordt, maar het probleem geldt ook voor de pester(s), de klas en de betrokken ouders. Een schoolklimaat waarin gepest wordt, tast iedereen aan. In een klas waarin gepest wordt, kan iedereen slachtoffer zijn. Het is hierom dat wij ook vooral preventief willen werken met het KiVa aanbod opdat elk kind zich in de groep en de school prettig en veilig voelt.

VOORWAARDEN

- Pesten moet als probleem worden gezien door alle direct betrokken partijen: leerlingen (gepeste kinderen, pesters en de zwiigende groep), leerkrachten en de ouders.
- De school probeert pestproblemen te voorkomen. Los van het feit of pesten wel of niet aan de orde is, wordt het onderwerp pesten met de kinderen bespreekbaar gemaakt, waarna met hen regels worden vastgesteld.
- Als pesten zich voordoet, moeten leerkrachten (in samenwerking met de ouders) dat kunnen signaleren en duidelijk stelling nemen.

- Wanneer pesten ondanks alle inspanningen toch weer de kop opsteekt, beschikt de school over een directe aanpak.
- Wanneer het probleem niet op de juiste wijze wordt aangepakt of de aanpak niet het gewenste resultaat oplevert, dan is de inschakeling van een interne contactpersoon nodig. De interne contactpersoon kan het probleem onderzoeken, deskundigen raadplegen en het bevoegd gezag adviseren.
- Op iedere school is een vertrouwenspersoon aangesteld. Op onze school zijn Elly de Jong en Annarens Schuddeboom de interne contactpersonen.

HOE GAAN WIJ OP DE ADELAAR MET PESTEN OM?

Een effectieve manier om pesten te stoppen of binnen de perken te houden, is het samen met de leerlingen afspreken van regels voor alle betrokkenen.

- Aan het begin van elk schooljaar wordt er extra aandacht besteed aan de regels, afspraken en aan het pestprotocol.
- De klassenregels worden door alle kinderen uit de groep ondertekend.
- Op school wordt er minimaal één keer per week een KIVA les uitgevoerd.
- Het KivA-contract wordt door alle leerlingen ondertekend.
- Leerlingen, leerkrachten en ouders worden aangesproken op de 10-KiVa-regels.
- Het voorbeeldgedrag van de leerkrachten en de ouders is van groot belang. Er zal minder gepest worden in een klimaat waar duidelijkheid heerst over de omgang met elkaar, waar verschillen worden aanvaard en waar ruzies niet met geweld worden opgelost maar uitgesproken. Agressief gedrag van leerkrachten, ouders en de leerlingen wordt niet geaccepteerd. Leerkrachten, ouders en leerlingen horen duidelijk stelling te nemen tegen dergelijke gedragingen.

Het KiVa programma bestaat uit de volgende onderdelen:

- 20 lessen van een uur in groep 1 t/m 8. In deze lessen komen brede onderwerpen als respect en gedrag in een groep aan bod en meer specifiek over pesten en het aanleren van strategieën om pesters te ontmoedigen en slachtoffers te helpen. De lessen zijn gericht op het preventief werken aan groepsvorming en het bieden van een veilige leeromgeving. Leerlingen en leerkrachten wordt inzicht gegeven in de rol van de groep bij het instand houden van pesten.
- Computerspel. In de lessen is een computerspel geïntegreerd met vijf verschillende levels. In dit spel kiezen de leerlingen een karakter waarmee ze door een virtuele school lopen.

DE 10 KIVA REGELS, DE BASIS :

1. We doen aardig tegen elkaar en behandelen elkaar met respect.
2. We maken er samen een fijne groep van.
3. We praten met elkaar (en gebruiken daarbij de ik-taal).
4. We willen dat pesten stopt.
5. We willen dat ook verborgen pesten stopt.
6. We houden er rekening mee dat pesten heel lang pijn doet.
7. We zeggen tegen pesters: stop ermee.

8. We helpen gepeste kinderen.
9. We lossen pesten als groep op.
10. We blijven ons houden aan dit KiVa contract.

En op onze school:

- ✓ Spelen en werken wij samen. Iedereen hoort erbij.
- ✓ Lopen wij gewoon in de gangen.
- ✓ Werken wij rustig in de gemeenschappelijke ruimtes.
- ✓ Gaan wij zorgvuldig en zorgzaam om met de spullen.

EN DAARBIJ EEN AANTAL BASISAFSPRAKEN

Kinderen geven in hun eigen groep een aanvulling op deze vastgestelde schoolregels, in overleg met de leerkracht. Die aanvulling wordt opgesteld, door en met de groep, dit zijn de zogenaamde groepsregels. De leerkracht zorgt dat onderstaande punten worden besproken;

- kinderen en volwassenen gaan respectvol met elkaar om.
- neem elkaar zoals je bent.
- let niet te veel op elkaar.
- ik ben belangrijk voor de groep en zal meewerken aan een goede werksfeer.
- luister naar elkaar.
- spreek aardig over elkaar.
- ik spreek de ander aan bij zijn/haar echte naam (geen bijnaam).
- niemand heeft het recht om een ander uit te schelden, te schoppen, te slaan en/ of te spugen.
- sluit niemand buiten de groep.
- ik ga zorgvuldig om met de spullen van een ander.
- ik blijf van de spullen van een ander af.
- vertellen dat je gepest wordt, is geen klikken.
- als iemand "Stop, houd op" zegt moet je stoppen. Wij luisteren naar elkaar.

SIGNALEN VAN PESTEN KUNNEN ZIJN:

• Altijd een bijnaam, nooit bij de eigen naam noemen. • Zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot. • Een klasgenoot voortdurend ergens de schuld van geven. • Briefjes doorgeven. • Beledigen. • Opmerkingen maken over kleding.	• Isoleren en negeren. • Buiten school opwachten, slaan of schoppen. • Op weg naar huis achterna rijden. • Naar het huis van de gepeste gaan. • Bezittingen afpakken. • Schelden of schreeuwen. • Pesten via whats app/e-mail/social media • Geroddel in de groep

VOORBEELDEN VAN SIGNALEN VAN GEPEST WORDEN

- Niet naar buiten willen op school of thuis.
- Bij buitenspel altijd alleen spelen.
- Vaak bij de pleinwacht gaan staan.
- Vaak met jongere kinderen spelen.
- Het kind geeft aan niet meer naar school te willen of zich ziek te voelen.
- Het kind is snel en vaak boos en prikkelbaar.

HOE TE HANDELEN BIJ PESTEN

1. Een leerling of volwassene signaleert pestgedrag. (zie 3.1)
2. Betrokkene informeert de leerkracht
3. Leerkracht spreekt de pester onmiddellijk aan op zijn/haar gedrag (zie 4.1 en 5)
  - Wat was de aanleiding / oorzaken voor het gedrag?
  - Wat waren de afspraken?
  - Wat zijn gevolgen van het gedrag voor de leerlingen?
4. Sancties voor de pester. Steun voor het "slachtoffer". Afspraken maken. (zie 3 en 5)

A.Pestgedrag stopt.

B.Pestgedrag herhaalt zich

1.Ouders beide partijen informeren over het gedrag en de genomen maatregelen ouders om medewerking vragen. Afspraken maken met de leerlingen (zie 6.1 en 6.2). Verslag komt in het leerlingdossier.

2.Geen verbetering? KiVa team inschakelen voor interventies

3.In extreme gevallen: protocol gedrag in werking zetten (schorsing-verwijdering)

Bij pestgedrag melden de leerlingen dit altijd aan de leerkracht. We stimuleren de kinderen om, onder begeleiding van een leerkracht, samen tot een oplossing te komen. De leerkracht brengt de "partijen" tot elkaar.

De gemaakte afspraken (zie de basisafspraken), die in het begin van het schooljaar zijn opgesteld met de groep, zijn hierbij de leidraad. De leerkracht laat de kinderen inzien wat ze anderen aandoen met hun gedrag.

In het geval van pesten wordt:

- de pester onmiddellijk op zijn/haar gedrag aangesproken door de leerkracht en wordt geprobeerd achter de oorzaak van zijn/haar gedrag te komen.
- de pester gestraft door de leerkracht. Bij pesten nemen wij gepaste maatregelen. Deze kunnen zijn:
  - een pauze binnen blijven met zinvol werk;
  - bij aankomst op school meteen naar binnen of een andere gepaste maatregel.

Wanneer het pestgedrag ondanks alle bovenstaande maatregelen doorgaat, dan maakt de leerkracht met de pester en de ouders van de pester een afspraak voor een gesprek waarbij:

- de ouders geïnformeerd worden over de pesterijen en de genomen maatregelen.
- de ouders gevraagd wordt mee werken om aan het pestgedrag een einde te maken.
- met de leerling afspraken gemaakt worden voor de toekomst (indien nodig ook hoe dit met de gepeste leerling te bespreken).

Wanneer ook dan geen resultaat bereikt wordt/kan worden, schakelen wij het KiVa team in voor verdere hulp en eventueel externe hulp. De ouders worden hiervan op de hoogte gesteld. Mocht dit niet tot het gewenste resultaat leiden dan kan een leerling (de pester) in extreme gevallen geschorst of verwijderd worden.

Het KiVa team wordt gevormd door Annet Smit of Josiene Hut.

PRAKTISCHE BEGELEIDING

De leerkracht biedt altijd hulp aan de gepeste en begeleidt de pester, indien nodig in overleg met de ouders, KiVa team en/of externe deskundigen. Wanneer de pester en gepeste het samen goed maken, geven zij elkaar een hand.

HOE BEGELEID JE, WIE GEPEST IS, DE PESTER, DE GROTE GROEP?

De gepeste leerling:

- We tonen medeleven en luisteren en vragen hoe en door wie er wordt gepest.
- We gaan na hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij/zij voor tijdens en na het pesten?
- We laten de leerling inzien dat je soms ook op een andere manier kunt reageren.
- We gaan na welke oplossing het kind zelf wil.
- We benadrukken de sterke kanten van het kind.
- We stimuleren dat de leerling zich anders/beter opstelt.
- We praten met de ouders van het kind (en de ouders van de pester).
- We plaatsen het kind niet in een uitzonderingspositie door het bovenmatig te beschermen.
- We schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.

De pester:

- We praten met de pester en we zoeken naar de reden van het pesten.
- We laten inzien wat het effect van zijn/ haar gedrag is voor wie gepest is.
- We schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.
- We laten excuses aanbieden.
- We spreken bij herhaling de pester er nogmaals op aan.

De grote groep:

- We maken het probleem bespreekbaar in de groep en gebruiken daarvoor de KiVa aanpak. Indien nodig maken we gebruik van de KiVa steungroep aanpak.
- We stimuleren dat de kinderen een eigen standpunt innemen en eventueel partij trekken voor de gepeste leerling;
- We bespreken met de leerlingen dat “meedoen” met de pester, of niets doen kan leiden tot verergering van het probleem;
- We laten inzien wat het effect van zijn/ haar gedrag is voor de gepeste;
- We schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.

Als er sprake is van pesten en dit kan niet in een groepsgesprek besproken worden, dan wordt dit aan het KiVa team gemeld. Een lid van het KiVa team kan een steungroep aanpak starten. Ook als er een andere onprettige situatie is voor een leerling kan een steungroep gestart worden. Bijvoorbeeld als de leerling moeilijk aansluiting vindt bij de groep.

KiVA STEUNGROEP AANPAK

Stap 1. Gesprek met de gepeste leerling.

Een lid van het KiVa team voert een individueel gesprek met de gepeste leerling om een beeld te krijgen van wat is gebeurd, hoe lang het pesten al duurt en wie er bij betrokken zijn. Daarnaast wordt gekeken welke kinderen het gepeste kind zouden kunnen helpen of steunen. Met deze informatie wordt de steungroep geformeerd.

Stap 2. Bijeenkomst met de steungroep.

Vervolgens voeren één of twee KiVa team leden een gesprek met de steungroep die bij elkaar wordt geroepen om de gepeste leerling te gaan helpen. De verantwoordelijkheid voor het oplossen van pesten wordt aan de kinderen in de steungroep gegeven. De bedoeling is om empathie op te wekken en kinderen met concrete oplossingen te laten komen om de situatie te verbeteren.

Stap 3. Evaluatie met de gepeste leerling

Stap 4. Evaluatie met de steungroep

Binnen een week na de steungroep bijeenkomst wordt afzonderlijk met de gepeste leerling en de steungroep geëvalueerd. Is de situatie verbeterd? In de meeste gevallen is het pesten gestopt.

Extra stap.

Als de situatie niet is verbeterd, kan een tweede ronde gesprekken met de steungroep worden gevoerd. Daarnaast kan er ook voor worden gekozen om een andere steungroep samen te stellen. Ook kan een herstelaanpak worden gebruikt, waarbij het KiVa team een deel van de verantwoordelijkheid terugneemt en samen met de pesters een plan van aanpak gaat maken om het pesten te stoppen.

HOE KUNT U HANDELEN WANNEER UW KIND PEST OF GEPEST WORDT?

Ouders van pesters

- Neem het probleem serieus;
- Raak niet in paniek. Elk kind loopt kans pester te worden;
- Probeer achter de mogelijke oorzaak van het pesten te komen (voelt uw kind zich veilig op school/ thuis, wil het indruk maken/ bij de groep horen);
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet;
- Meld het bij de leerkracht;
- Vertel dat pesten nooit mag;
- Bespreek hoe het zich anders zou kunnen gedragen tegen het gepeste kind.

Ouders van gepeste kinderen

- Als pesten op straat gebeurt, kunt u de ouders van de pester bellen en voorzichtig vragen er met hun kind over te praten;
- Gebruik als argument dat elk kind op straat veilig moet kunnen zijn;
  - Pesten op school direct met de leerkracht bespreken;
- Als uw kind vraagt om er met niemand over te praten, steun uw kind dan, geef uw kind achtergrondinformatie en maak duidelijk dat de school het voorzichtig zal aanpakken. Vooraf is het raadzaam dat u de school vraagt dit ook te doen;
- Beloon het kind en help het zijn zelfrespect terug te krijgen;
- Blijf in gesprek met uw kind. Doe dat niet op een negatieve manier bijv. "Wat is er vandaag weer voor ergs gebeurd?" Geef adviezen om aan het pesten een eind te maken (vertel het aan meester of juf, speel ergens anders, doe mee met een ander spel, ga met andere kinderen spelen enz);
- Laat uw kind opschrijven/bekennen wat het heeft meegemaakt. Dit kan emotionele reacties oproepen. Help uw kind om deze reacties te uiten en te verwerken.

Alle andere ouders

- Neem het probleem serieus: het kan ook uw kind overkomen;
- Neem ouders van het gepeste kind serieus en maak het tot een gemeenschappelijk probleem;
- Praat met uw kind over school, over relaties in de groep. Vraag ook af en toe of er in de groep wordt gepest;
- Corrigeer uw kind als het (voortdurend) anderen buitensluit;
- Geef zelf het goede voorbeeld;
- Leer uw kind om voor anderen op te komen.

EVALUATIE

In een aantal teamvergaderingen vindt de evaluatie van het pestprotocol en de voortgang en inzet KiVa plaats.

NASLAGWERKEN

Er zijn diverse websites waarop zeer veel informatie te vinden is die aanvullende informatie geeft op ons pestprotocol. Een aantal hiervan zijn:

- www.pestten.net
- www.pestweb.nl
- www.zinloosgeweld.nl
- www.kivaschool.nl

...

.

√ .

De Kapstokregels worden ook in de aula van de school opgehangen.

Wat doen we als.....

Er gesignaleerd wordt (door gepeste leerling zelf, ouders, andere leerling of leerkracht) dat een leerling wordt gepest?

- De leerkracht brengt de partijen bij elkaar en probeert hen samen de pesterijen op te laten lossen en (nieuwe) afspraken te maken.
- Bij herhaaldelijk pestgedrag neemt de leerkracht duidelijk stelling en geeft aan wat het gewenste gedrag is.
- Bij pestgedrag worden de ouders (van pester en gepeste) op de hoogte gebracht van het pestgedrag. Leerkracht(en) en ouders proberen in goed overleg samen te werken aan een bevredigende oplossing.

De leerkracht biedt altijd hulp aan de gepeste en begeleidt de pester, indien nodig in overleg met de ouders en/of externe deskundigen.

Bij aanhoudend pestgedrag kan deskundige hulp worden ingeschakeld zoals de Schoolbegeleidingsdienst, de schoolarts van de GGD of schoolmaatschappelijk werk.

Hoe begeleiden wij.....

De gepeste leerling:

- Wij tonen medeleven en luisteren en vragen hoe en door wie er wordt gepest.
- Wij gaan na hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij/zij voor tijdens en na het pesten.
- Wij laten de leerling inzien dat je soms ook op een andere manier kunt reageren.
- Wij gaan na welke oplossing het kind zelf wil.
- Wij benadrukken de sterke kanten van het kind.
- Wij stimuleren het dat de leerling zich anders/beter opstelt.
- Wij praten met de ouders van het kind (en de ouders van de pester).
- Wij plaatsen het kind niet in een uitzonderingspositie door het over te beschermen.
- Wij schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.

De pester:

- Wij praten met de pester en wij zoeken naar de reden van het pesten.
- Wij laten inzien wat het effect van zijn/ haar gedrag is voor de gepeste.
- Wij laten inzien welke positieve kanten de gepeste heeft
- Wij schakelen indien nodig, in overleg met de ouders, hulp in zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD.
- Wij stimuleren het aanbieden van excuses + maken van goede afspraken.
- Wij spreken bij herhaling de pester er weer op aan.
- Wij bespreken voor de schooldag het gewenste gedrag.

De grote groep:

- We maken het probleem bespreekbaar in de groep.
- We stimuleren dat de kinderen een eigen standpunt innemen en eventueel partij trekken voor de gepeste leerling.
- We bespreken met de leerlingen dat “meedoen” met de pester meestal kan leiden tot verergering van het probleem.
- We laten inzien wat het effect van zijn/ haar gedrag is voor de gepeste.
- We laten inzien welke positieve kanten de gepeste heeft
- We roepen indien nodig hulp in voor een groepsplan zoals: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD., en brengen ouders daarvan op de hoogte

Adviezen aan.....

De ouders van de gepeste kinderen:

- Houdt de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind en maak vooral het eigen gedrag bespreekbaar
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.
- Stimuleer de leerling om naar de leerkracht te gaan.
- Pesten kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.

De ouders van pesters:

- Neem het probleem van uw kind serieus.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans pester te worden.

De ouders van alle kinderen:

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Houdt rekening met de gevoelens van de ouders van zowel het gepeste kind als ook de gevoelens van de pester.
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer uw kind voor anderen op te komen.
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen